

MOTIVUL MAMEI ÎN CREAȚIA POETILOR BASARABENI

CORJIȚA Natalia, profesoară de limbă și literatură română/ franceză, GD II,
Colegiul Național de Comerț al ASEM, Chișinău

Rezumat. În articolul dat am abordat motivul mamei, prezent în creațiile lirice ale poezilor basarabeni. Ne-am axat, în primul rând, pe versurile lui Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, iar la final am prezentat imaginea mamei în poezia lui Liviu Damian. Mama este ființa căreia îi suntem datori cu un respect profund, căreia îi mulțumim pentru faptul că ne-a adus pe lume, dăruindu-ne cel mai frumos cadou pe care-l putem primi – viața.

Cuvinte-cheie: mama, dragoste, patrie, dor, veșnicie, literatură.

Abstract. In this article we approached the mother's motif, present in the lyrical creations of Bessarabian poets. We focused, first of all, on the lyrics of Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, and at the end we presented the image of the mother in the poetry of Liviu Damian. Mother is the being to whom we owe a deep respect, to whom we thank for bringing us into the world, giving us the most beautiful gift we can receive – life.

Keywords: mother, love, homeland, longing, eternity, literature.

„Pierzând pe mama, îți rămâne Patria. Dar nu mai ești copil.” (Grigore Vieru)

Cuvântul *mama* este greu de definit, însă iubirea ce răzbate din imaginea ființei care ți-a dat viață poate fi mai degrabă simțită și mai puțin exprimată prin vorbe. Cu toate acestea, oamenii au încercat mereu să își arate dragostea și recunoștința prin fapte sau versuri frumoase care să „atingă” sufletul și să stârnească un val de energie pozitivă. Nichita Stănescu a numit-o „cea mai scumpă de pe lume”, Grigore Vieru și-a plâns dorul în versurile „Mi-e dor de tine, mamă”, iar Nicolae Labiș a inclus poezia *Mama* în volumul său de debut, numit *Primele iubiri*.

Mama este ființa căreia îi suntem datori cu un respect profund, căreia îi mulțumim pentru faptul că ne-a adus pe lume, dăruindu-ne cel mai frumos cadou pe care-l putem primi – viața. Primul zâmbet, primul pas, primul cuvânt, o carte cu povești, copilăria cu toate tainele ei, totul sunt legate de Mamă. Mama este o zână ce a coborât din tărâmul basmelor pentru a fi alături de noi. De ea sunt legate sentimentele cele mai adânci ale omului, în care se îmbină recunoștința, încrederea, venerația, duiosia. Iubirea pentru Mamă și-a găsit în literatura română întruchipări artistice deosebite, care impresionează prin sinceritate și căldură. În acest context, vom apela la operele din literatură română basarabească pentru desăvârșirea a tot ce presupune conceptul de „mamă.”

Atunci când suntem nesiguri, când ne este frică, când ne este foame, când ne este frig, când suferim, când avem nevoie de ocrotire și de iubire, când suntem singuri... și ne este teamă, dorim ca Mama să se afle lângă noi și să ne ocrotească, oferindu-ne ceea ce numai ea poate în modul cel mai sincer și cel mai curat – dragostea.

Începând cu poeziile populare, doinele și baladele au cântat în cuvinte simple dragostea copilului pentru Mamă și, mai ales, dragostea Mamei pentru copil. În basme, Mama este cea care deține batista fermecată, din sângerarea căreia află că feciorul îi este în primejdie și astfel pornește să-l caute, izbutind să îl ajute. Folclorul românesc aduce un elogiu impresionant Mamei, de la îngânările de leagăn până la orațiile de nuntă sau bocete. Cântecurile, doinele, baladele noastre prezintă nenumărate ipostaze ale Mamei: mama bună, dreaptă, hotărâtă, activă, care caracterizează femeia-Mamă din literatura română.

„În literatura universală recentă, tema mamei este cel mai bine ilustrată în versurile lui Vieru. Pentru el, mama este cel mai drag personaj uman, care devine în cele din urmă unul cosmic. Asemenea unui pictor de mare talent, Grigore Vieru o ilustrează în versuri pe mamă ca-ntr-o icoană vie. În opera lui poetică, mama este totul; ea este în toate și fără ea nu există nici iubire, nici viață. Mama dă sens la toate” [1, p. 30]. Grigore Vieru ilustrează „prin opera sa deopotrivă cultul maternității, dar și al iubitei în devenirea ei ca mamă și soție printr-un legământ sacru care leagă femeia de bărbat pentru totdeauna în fața sfântului altar” [1, p. 30].

Numele de „mamă” este cel mai sfânt. El nu poate fi înlocuit cu alt cuvânt. „Atunci când Vieru a fost întrebat despre numele mamei, el a răspuns: *o cheamă mama*; „Mama ne mângâie, Soarele lucește. Soarele e unul, Mama una este” [1, p. 33].

Cât privește tema mamei, este foarte dificil, mai ales în scopuri didactice, de ales câteva opere reprezentative, deoarece poezia despre mamă a lui Grigore Vieru reflectă atitudinea monografică a poetului față de această ființă, printr-o abordare amplă, din diverse unghiuri de vedere, organizate de M. Cimpoi în următoarea schemă accesibilă: „De la atașamentul afectiv, profund, dar ținând de o esență autobiografică, ce coboară viziunea pe un plan transparent al concretitudinii (*Cântec cu acul, Autobiografică, Cămășile, Poem, Mama poetului*), de la ritualicul contemplat grav, dar fără patos imnic, manifestat în *Cântece pentru mama*, până la *Litanii pentru orgă*, în ale căror accente patetic-tragice se exprimă risipirea Întregului, Mama este pe rând și, bineînțeles, în chip amalgamat, prezență umană concretă, chip spiritual, simbol, mit” [1, p. 30].

Este adevărat că un timp Grigore Vieru a abordat cu predilecție motivul poetic al mamei, dând naștere și unei discuții pe tema restrângerii, apoi a reluării uneori nu tocmai fericite a temelor. Aici este oportun să explicăm că limitarea la motivul mamei a avut (în contextul timpului concret-istoric) o semnificație deosebită, poetul sustrăgându-se conștient și ingenios datoriei de a evoca artistic cuceririle și aspirațiile omului sovietic, binefacerile prieteniei popoarelor și altor teme și sarcini prevăzute de hotărârile de partid și de indicațiile forurilor conducătoare.

Asta pe de-o parte. Pe de altă parte, chiar în contextul reluării insistente a motivului poetic al mamei, scriitorul proceda în fiecare poezie în mod original, punea în lumină semnificații noi ale motivului, depunea eforturile cuvenite pentru a nu se repeta, aceasta reușindu-i de cele mai multe ori.

Ca și în poezia pentru copii, în creația sa pentru adulți Grigore Vieru pornea de la sacralitatea ori poate, mai curând, de la sacralizarea unor ființe și adevăruri pe care literatura realismului socialist, nereușind să le lichideze definitiv, le trecea cu ostentație pe un plan secundar. Mama nu înceta, desigur, sa fie mamă, dar în epoca imediat postbelică rolul ei revenea, în mare, Patriei (*Rodina-mati, Mati-Otcizna în rusește înseamnă Patria-mamă*).

În literatura est-pruteană Emilian Bucov a dat expresie pregnantă acestei stări de spirit, socialiste și... nu tocmai omenești în condițiile când proslăvirea patriei sovietice de necuprins se făcea cu scopul de a minimaliza importanța patriei mici, a baștinii noastre, a limbii strămoșești etc.: *Patria-mama ți-i gândul și fapta...* În acest context, Grigore Vieru a afirmat poetic și profund polemic: „Mamă, tu ești patria mea!”

Abordează acest motiv și alți poeți de la noi, unii realizând opere foarte reușite, dar Grigore Vieru a lucrat cu tenacitatea meșterului care își propusese răsturnarea unei mentalități și întronarea unui adevărat cult pentru mama, care, spre deosebire de patria sovietică, era în adevăr una, unică și alta decât imperiul de necuprins. Vom cita aici din poezia lui Emilian Bucov, *Dezrobirea*: „Patrie sovietică/ nemărginire/ de munți, de ape, de câmpii,/ cum să cuprind/ în cuvântul iubire/ noianul de ndrăgostit,/ bucuria de fiu.” E târziu să-i reproșăm autorului. Noi intenționăm să punem în lumină schimbarea de optică în cazul lui Grigore Vieru, care venea sa glorifice mama adevărată, nu una de împrumut: „Mamă,/ Tu ești patria mea!/ Creștetul tău vârful muntelui/ acoperit de nea./ Ochii tăi/ mări albastre./ Palmele tale/ arăturile noastre...”

Poezia lui Grigore Vieru despre mama avea o misiune și un efect revoluționar. Acest efect a fost cu atât mai mare, cu cât poetul proceda absolut firesc. În multe poezii prevalează imaginea mamei Dochița de la Pererita, prin referirea la care autorul exprima sentimentele adânci și puternice, care sunt și ale noastre, ale tuturor. „Eu înaintea mamei/ am suflet vinovat/ iubirea pentru dânsa/ cu brațul am furat...”, ni se destăinuia el în poezia *În fața mamei*.

Eroul liric furase din dragostea pentru mama și dăduse cele furate, bineînțeles, iubitei. Grigore Vieru pune în lumină altruismul mamei, jertfirea benevolă a acesteia de dragul fiului: „Oh, de iubirea-mi mama/ mai mult tot săracea,/ dar furtul că nu-l vede/ ades se prefăcea.” Vine însă clipa când din dragostea fiului pentru mamă rămâne nimic, și atunci mama pornește pe urma fiului, strângând „căzute fire/ de dragoste și dor.” I le aduce aceluiași fiu, ca să se întâmple în urma idilei de până acum o dramă: „În păr, strălucitoare,/ iubita-mi și le-a prins/ ...Să nu ma vadă nimeni,/ cu sufletul am plâns.” Atare poezii nu pot să nu influențeze cititorul, să nu-l incite la meditații, să nu-i sugereze un comportament etic pilduitor în relațiile cu mama, și nu numai.

Alta dată Grigore Vieru dezvăluie într-o singură imagine deosebit de cuprinzătoare și de sugestivă altruismul desăvârșit al mamei prin mijloace alegorice sau parabolice, după cum e cazul poeziei *Pasărea*: „Când s-a întors/ la puii ei cu hrana,/ găsisse cuibul gol/ și amuțit./ L-a căutat/ pân îi

albise pana,/ pân când în cioc/ sămânța a-ncolțit.” Aceasta e mama adevărată, cu grija ei maternă mistuitoare, ce transpare dintr-o imagine concretă, plastică, proaspătă și impresionantă.

Grigore Vieru cultivă și poezia discursivă, în care mama se dovedea la fel de grijulie, în alt mod, oarecum retoric: „Cadă frunza-n vânt/ Stele ard cerești!/ Singur tu nu ești,/ Dulcele meu sfânt.// Tot ce-i sus, de ram/ Tot ce-i depărtat,/ O, fiu rourat,/ Ne e nouă neam.// Între doi prea spâni/ Să n-ai ochii triști,/ Liber să te miști/ Între două pâini” (*Către fiu mama*). Am zis oarecum retoric, deoarece poezia are forma de zicere, evidențiată și în titlu, dar pe parcurs Grigore Vieru se exprimă poetic, prin imagini adecvate autenticei creativități.

Întrucâtva similar procedează poetul în *Cinstirea proverbelor*. Aici mama îi dă fiului povețe directe, însă foarte frumos alcătuite, gândul fiecăruia fiind profund, iar forma atragătoare. De exemplu: „Prin roua Patriei cea dulce/ Întâiul face cărare,/ Ca cel sculat mai diminează,/ Acela e mai mare” sau: „De aur să nu-mbraci vreodată/ Cununi strălucitoare,/ De n-ai purtat pe frunte/ Cununa de sudoare.” Cu fiecare strofă a acestei inspirate și poetice povețe mama îi propune fiului și nouă, cititorilor, un întreg program etic întemeiat pe experiența milenară a poporului nostru: „De nu știi cum, sau nu ai vreme/ Zidi o casă nouă,/ Cu-a ta suflare încâlzește/ Pe cea de-i părintească,/ Poți fi de aur plin, dar dacă/ În casă n-ai un leagăn,/ De noi se prinde-atunci urâtul/ Și câte nu se leagă!/ De-nțârie în primăvară/ Să vina ciocârlia,/ Aruncă-ți inima în ceruri/ Și-nveselește glia.”

Numai urmând un atare program, fiul se poate simți om. Or, acesta e visul de totdeauna al oricărei mame iubitoare. Poetul găsește forme dintre cele mai originale de glorificare a virtuților mamei. La un moment dat ea parcă ar înceta să fie ceva material, devine esența a ceea ce domină întreg cosmosul, întreg universul, ca în *Faptura mamei*: „Ușoară, maică, ușoară,/ C-ai putea să mergi calcând/ Pe semințele ce zboară/ Între ceruri și pământ.// În priviri c-un fel de teamă,/ Fericită totuși ești// Iarba știe cum te cheamă,/ Steaua știe ce gândești.”

Sacralizarea mamei, investirea ei cu calități etice alese, scoaterea din rândul ființelor ordinare sunt permanențe ale creației vierene. Concomitent iau naștere poezii în care fiul își exprimă recunoștința pentru tot ce a însemnat și înseamnă mama: „Măicuța mea: grădină/ Cu flori, cu nuci și mere,/ A ochilor lumină,/ Văzduhul gurii mele!/ Măicuțo, tu: vecie,/ Nemuritoare carte/ De dor și omenie/ Și cântec fără moarte!” (*Mi-e dor de tine, mamă*). Dorul de mamă nu se stinge în tinerețea eului liric. Prețuirea sacrificiului mamei este cauza de o viață întreagă a fiului recunoscător: „O stea mi-atinge fața/ Ori poate-a ta năframă./ Sunt alb, bătrân aproape,/ Mi-e dor de tine, mamă.”

Acestea și multe alte poezii despre mama adevăresc o lume de sentimente și idei care formează bogăția poeziei lui Grigore Vieru, constituind, în același timp, o încercare grea pentru autor: aceea de a fi de fiecare dată original, nou, surprinzător nu numai în idee, dar și în expresie. De cele mai multe ori Grigore Vieru reușește să fie astfel. În creația sa, mama este un simbol cu multiple semnificații etice și sociale. Ea este o altă Maică Marie, un început a toate câte sunt, devenind Muma însăși. Patrie,

plai, grai, izvor. Acestea și alte realități primordiale sunt sugerate, la Grigore Vieru, prin simbolul Mamei.

Talentul viguros al scriitorului, grija lui permanentă față de arta cuvântului, atitudinea justă față de problemele vieții și alte asemenea calități și particularități ale creației lui Grigore Vieru au ridicat, într-o mare măsură, prestigiul poeziei noastre materne. Conceptul central al creației lui Gr. Vieru care este principiul matern, veriga de legătură între două lumi, lumea trupească (fizică) și cea spirituală, pe care poetul le evocă deopotrivă, imprimându-le înțelepciune din înțelepciunea sa, suflet din sufletul său, simțăminte din propriile sale simțăminte și experiență din propria sa experiență. „Din profunda iubire pentru mama sa, poetul și-a creat un ritual al adorației materne față de cea care l-a adus pe lume și i-a întreținut existența. A înregistrat cu fidelitate și a reconstituit imaginea mamei sale, așa cum o știa dintotdeauna, până la trecerea ei în neființă, în poeme cu adevărat impresionante, cu semnificații profunde. Alături de mamă și copilărie, poetul a trăit cu deplinătatea ființei sale întru graiul matern, pentru casa părintească, pentru sat.” [2, p. 154].

Alături de Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi glorifică în creația sa motivul mamei. Matcovschi este un Părinte al Patriei. E unicul poet care se înrudește în poezie cu Grigore Vieru datorită prezenței motivelor: plai, mamă, dragoste, dor, optimism, femeie, etc. Dragostea pentru părinți și, în general, pentru înaintași, ale căror năzuințe, idealuri și fapte suntem chemați să le continuăm, este o temă permanentă a poetului. Evidențiem, pentru început, poezia *Mama*, opera plină de duioșie și recunoștință, exemplu de vers sincer și inspirat: „Palma ta ne-a mângâiat,/ Vorba ta ne-a legănat,/ Am crescut cu alți copii de-o seamă./ Lângă pomul cel rotat,/ Lângă pragul casei noastre, mamă.” Mama e ființa care ne scoate în lume cu tot ce-i trebuie unui om: „Am fost buni și răi am fost,/ Tu ne-ai căutat un rost/ Cu povețe plânse în năframa./ Tu ne-ai învățat un grai,/ Tu ne-ai dăruit un plai/ Și-am plecat cu el în lume, mamă.” Simplitatea versului de sorginte folclorică, tonalitatea baladescă, păstrată până la ultima silabă a poeziei, adresarea directă, în poziție de epiforă (mamă), comparația cu o floare din grădină, veștețită de toamne și troienită de ierni, apoi alte particularități de concepție și de compoziție, fac memorabilă imaginea celei mai scumpe ființe de pe pământ. De la mama provine cuvântul matern, o altă permanență a universului tematic matcovschian.

În creația matcovschiană, la fel ca și în cea a altor poeți ai neamului, motivul mamei apare ca un simbol al adăpostului, credinței, dragostei, care este înălțat în fruntea tuturor simțirilor umane și care reflectă vârful emoțiilor. Chipul mamei și a tatălui său bulversează permanent sufletul autorului, îl cheamă și îi vindecă supărarea și neliniștea. Versurile pline de sânge: „Înimă de mamă, inimă de tată,/ A trecut o viață ca o clipă, iată,/ Inimă de tată, inimă de mamă,/ Două doruri strânse ca într-o năframă.”

Un alt rapsod al neamului, poetul Liviu Damian, în poezia *Apa cristalină* aduce un omagiu poetic mamei. Prin metafora „supusă/ din gura izvoarelor/ căldarea cu apă/ și lacrima ei” autorul redă

răbdarea, puterea de voință și grija mamei pentru copii. Personificarea „fântâna îi răspundea” sugerează legătura mamei cu elementele naturii, comuniunea firească cu aceasta, iar comparația „Mama mea tânăra, îmbodolită ca o batrână” sugerează caracterul modest și cumsecădenia mamei” [3, p. 79]. În text se desenează o analogie plină de semnificație: mama și izvoarele, mama și fântâna: „mama nu plângea între noi/ își lua căldarea și se ducea la fântână.” Portretul mamei e văzut de ochii copilului, dragostea acestuia e exprimată în versuri de o sobrietate patetică.

Poeziile dedicate mamei se regăsesc în volumele poezilor români, ele fiind traduse și în multe limbi străine. Indiferent de naționalitate, religie sau scară socială, pentru fiecare mama e unică, iar dragostea și legătura cu această ființă nu pot fi înlocuite. Tocmai din acest motiv au fost scrise multe versuri și cântece dedicate mamei. Marii poeți au reușit să exprime magistral, în cuvinte simple, esența iubirii și a dorului, realizând versuri ce au rămas și vor rămâne puncte de referință în ceea ce privește opera lirică și relația dintre mamă, copii și locurile natale.

Fiecare poezie despre mama este diferită, dar toate exprimă dragostea și importanța acestei ființe în viața fiecărui om. Poeții au reușit să surprindă prin operele lor lirice un sentiment emoționant: deși totul este trecător, inclusiv viața pe acest pământ, relația spirituală dintre mamă și copil aparține veșniciei. Acest lucru, alături de unicitatea ființei dragi, sunt evocate și elogiate în numeroase opere ale poezilor, atât în ale celor clasici, cât și în ale celor contemporani.

Bibliografie

1. Cimpoi, M. Întoarcerea la izvoare. Chișinău: Literatura artistică, 1985.
2. Bogasiu S. Grigore Vieru, Luceafărul de dincolo de Prut al limbii române. Buzău: Alpha MDN, 2009.
3. Dolgan M. Conceptul modern de poezie la Liviu Damian. In: Orientări artistice și stilistice în literatura contemporană. Vol. 1. – Chișinău, Literatura artistică, 2003.

CZU:82.09:83.31

CONTRIBUȚIA LUI AURELIU BUSUIOC LA EVOLUȚIA ROMANULUI ROMÂNESC

GRIGORAȘ Emilia, doctorandă, USM, România

Rezumat. *Identic în perioada interbelică, destinul istoric al Basarabiei și României s-a reflectat, în mod firesc, în viața spirituală a acestora, aserțiune care poate fi ilustrată inclusiv prin deplina consonanță a creațiilor din domeniul culturii și literaturii. Așa se face că, în ultima sută de ani, tabloul literaturii de la Est de Prut comportă numeroase puncte de convergență cu literatura din Țară, ceea ce impune tratarea lor ca un singur tot. Fiindcă este vorba, de fapt, de o singură literatură, creată în aceeași limbă și aparținând, în fond, aceluiași popor, despărțit – vremelnic și conjunctural – printr-o graniță silnic impus. În epoca postbelică, mai cu seamă,*